

Nők az iparművészeti pályára.

Írta: Dr. Nádai Pál.

A nőknek az iparművészeti pályákon való elhelyezése Magyarországon három iskola segítségével lehetséges. Előre kell bocsátanunk, hogy mindezen iskoláknál a felvétel alapja az elvégzett négy polgári iskoláról szóló bizonyítvány és általában valamennyi iskolában erős művészi érdeklődést, kezűgyességet és kitartó szorgalmat igényelnek a növendékektől.

Magyarországon iparművészeti jellegű főiskola egy van és ez Budapesten van: az Országos Magyar K i r. i p a r m ű v é s z e t i i s k o l a; ez tekinthető a legmagasabbfokú iparművészeti képzést szolgáló intézménynek. Az iparművészeti iskolába való felvétel azonban bizonyos formákhoz van kötve, amelyeknek lényege a felvételi vizsga és csak a szigorú rajztudást igénylő felvételi vizsga sikeres eredménye után számíthatnak a jelentkező növendékek felvételre. Ez az első olyan középfokú iskola volt Magyarországon, amely koedukációs tanítást honosított meg, vagyis a fiúk s lányok közös tantermekben, közösen tanultak. A leány növendékektől csakúgy, mint a fiuktól, erős szellemi és fizikai munkát kívannak. Napjuknak legnagyobb részét az iskolában elméleti, rajz vagy műhelymunkával kell tölteniük. Az eddigi gyakorlat azt mutatja, hogy a leányok legjobban beváltak és jövőjüket leginkább biztosíthatják a textil-, az ötvös- és a grafikus-szakokon. Természetesen csak úgy, ha az iskolának rendes titkárai és hogyha az előírt összes művészi tárgyakat kellő szorgalommal tanulják.¹ Maga az iskola már a 3-ik év után képesítést, az 5-ik év elvégzése után oklevelet ad növendékeinek, ámde magától értetődik, hogy künn az életben «em annyira ezt az oklevelet, mint inkább a növendékek megszerzett ügyességét, Ötletességét, gyakorlati érzékét becsülik meg; tekintve, hogy az életbe kikerülő művész leginkább saját műhelyének tevékenységére van utalva, bizonyos fokú kereskedelmi érzék is fontos e pályán. Nem lehet azt mondani, hogy akár a férfi, akár a női iparművész már ma rózsás talajra talál az életben, hiszen

* Tanításra képesítő vizsgálatot csupán a fiúk tehetnek az iparművészeti Iskola elvégzése után a Képzőművészeti Főiskolában.

Magyarországon úgy az ipari élet, mint a nagyközönség esztétikai fogékonysága még kezdetleges; de annak, aki bizonyos idealizmussal vállalja az úttörés fárasztó, tövises, de szép feladatát, bő alkalom kínálkozik itt képességeinek kifejtésére.

Sajátosan női hivatásokat szolgál az Állami Női ipariskola, amely növendékei számára 1—2 éves tanfolyamokon ruhavarrást, szabást, hímzést, különböző kézügyességi technikákat tanít és a rajzoktatást oly módon végzi, hogy azoknak, akiknek ily irányú megszerzett képességeik továbbfejlesztést igényelnek, bizonyos fokú művészi ízlést is tud adni. Hasonló célokat szolgálnak azok a különböző nőipariskolák, amelyeket részint az állam, részint a főváros tartanak fenn és amelyek többé kevésbé alkalmasak a nők iparművészeti előképzettségének megszerzésére.

A harmadik iskola, melynek elvégzését főleg azoknak lehet ajánlani, akik az iparművészeihez szükséges rajztudással még nem rendelkeznek: a Székesfővárosi Ipari rajziskola, amely három (osztályú) tanfolyamon készíti elő növendékeit az ornamentális és figurális rajztudás minden ágában. Tagadhatatlan ugyanis, hogy az iparművészeiben fantáziájának, találékonyságának alkotásait csak az tudja kellően kifejezésre juttatni, aki a formák nyelvének, a rajzolásnak biztos kezű ura. Minden technikai és mindenféle anyagokban való kifejlődésnek alapfeltétele a jó rajztudás. Ebből a szempontból tehát a középiskolában már megszerzett rajztudásnak kellő kiegészítése itt, ebben az iskolában célszerű módon történhetik. A növendékek 2—3 évig a rajztanfolyamokat látogatják, ezeknek elvégzése után pedig az iskolának műhelyeiben bizonyos kézügyességeket sajátítanak el, amelyek már magukban véve is kenyérkereső pályákra teszik őket képesekké. Ez az iskola anélkül, hogy képesítő bizonyítványokat adna, — ilyet ezidőszert csakis a fényképezési tanműhely növendékei kapnak, — alkalmassá teszi őket, hogy akár az ismert női kézimunkák terén, pl. hímzés, batikolás, szőnyegszövés, akár az iskola könyvkötő műhelyében, akár a fényképezés terén oly fokú ismereteket szerezzenek, melyek további élethivatásuk alapjául szolgálhatnak. Valamennyi között bizonyára a fényképezés az, amelynek a mi viszonyaink között a leg-

nagyobb jövő kínálkozik; a tanulók számának megszabott volta természetesen lehetővé teszi, hogy csak a legjobbakat válasszák ki, de viszont a bejutottak ily módon többé-kevésbé biztosítva vannak, hogy a 2 éves tanfolyam elvégzése után a megszerzett magas művészi képzéssel jól el tudnak az életben helyezkedni. E pálya még csak különösebb rajztudást sem igényel, inkább csak erős művészi érzéket, dekoratív ügyességet és bizonyos műtörténeti intelligenciát, de el lehet mondani, hogy Magyarországon, különösen a vidéki nagy városokban a sok kontár és művészietlen fotografáló műhely kiszorítása után még nagy jövő vár rá. Kisebb méretekben ugyanezt mondhatni az iskola könyvkötőműhelyére vonatkozólag is, amit aránylag kevés eszközzel mesterségszerűen üzhetnek nők és egyben oíy fokú művészetet fejthetnek ki benne, amit ma már a bibliofilek kellően értékelní tudnak.

Általában *azonban nem kell azt* hinni, hogy a nők iparművészi lehetőségei kimerülnek az említett iskolai típusok elvégzésével. Ma, amikor a legtöbb iparág artistikus megfinomodással bele helyezkedik az iparművészetek körébe, sokkal több alkalma van a középosztály nőjének is a technikai munkával egybekötött művészi pályákon való elhelyezkedésre, mint azelőtt. Magyarországon még egész sor ismeretlen terület kínálkozik a nők ízlésének kellő kiaknázására. Nem szólva az olyan pályákról, mint a kalapcsinálás, melyeken napról-napra azt látjuk, hogy művészietlen utáztatokkal is tudnak a munkásaik szép keresetre és hírnévre szert tenni; vannak olyan par excellence női élethivatások, melyekre külföldön már nagy számmal akadnak női vállalkozók. Ilyen pl. a kirakatrendezés, amelynek Berlinben egyéves szakiskolája van és amelynek művészi hatása Berlin kereskedelmi életén néhány év óta szembe-tűnően jelentkezik; ugyanígy vannak Németország nagyobb városaiban, Berlinben és Münchenben rövidebb szaktanfolyamok a virágkötés és művirágkészítés elsajátítására, még pedig annak az ízlésnek gyakorlására, amelynek nyomát a mi virágkereskedelmünkben még egyáltalában nem találjuk, holott a külföld iparművészeti folyóiratainak illusztrációi gyakran bebizonyítják, hogy mily nagy fölényt jelent e kommerciális szakban a nőnek a vele született és kellően iskolázott ízlése. Általában el lehet mondani az iparművé-

szetről, hogy bizonyos ágai számára egyenesen predesztinálva vannak a nők és az, aki látta a külföld nagy kiállításait, melyeken a nők fényképekkel, hímezésekkel, nagyobb művészi munkákkal, lakberendezéssel, sőt építészeti tervekkel is magukra vonták a figyelmet és aki tudja, hogy pl. Bécs és Ausztria iparművészeti ízlésének és export-iparának mily erős támogatói a Wiener-Werkstätte körül csoportosult nők, annak semmi kétsége nem marad aziránt, hogy a jövőben kialakuló időben kvalitásos munkák nagyobb kelendőségével kapcsolatban egyenesen szükséglet lesz a női tervezőművészek részvétele a termelésben és ennél fogva a ma még nem túlságos jövedelmezőséget mutató iparművészeti pálya a megélhetés gondjai fölé fogja emelni a vele foglalkozó női művészt. Természetesen arra is el kell készülnie, hogy a női iparművészeknek, csakúgy, mint a férfiaknak, jelentékeny része nem a műhelyekben, a technikai kivitelben fog szóhoz jutni, hanem csak rajzaival, tervezéseivel fog az ipari termékek megszüpítésén munkálkodni. Ausztriában, Németországban egész sereg nő keresi ily módon kenyerét és talál foglalkozást mint bútortervező, mint szövet- és dessinrajzoló, mint divatlapok grafikus, sőt mint technikai gyárak rajzolója. Alinál nagyobb üzemekké alakulnak át a műhelyek, annál gyakoribb eset az, hogy az iparművészek, mint a cégek alkalmazottai, rajzaikkal vesznek részt a munkában. De ezen munkakörben is csak előnye a rajzolónak, hogyha ismeri a technikát, ha forgatta a vésőt, a kalapácsot, kitanulta az anyagok és festékek törvényeit.

Általában el lehet mondani, hogy minél inkább törekszik valaki e pályán ízlését és rajztudását műhelyben szerzett gyakorlattal párosítani, annál biztosabb, hogy az életben boldogulni fog. Semmi sem akkora veszedelme az iparművészeti növendéknek, mint a túlságosan egyoldalú rajzi műveltség. Ebből származik a képzőművészetek csábításával szemben való csekély ellenállás is. A legtöbb iparművészeti pályára induló, — s kiváltképen a nők, — mikor már bizonyos rajztudásra és művészi látásra tettek szert, a festészet vagy a szobrászat tetszetősebb területére téved át, noha ehhez rendszeren más tanulmányok és más képességek is kellenek. De az ideig-óráig való siker, a képzőművészet magasabbrendűségének uralkodó hite önkén-

lentül is oly pályára vonzza őket, mely csak a legkülönbeknek tud jó megélhetést adni, az átlagnak pedig száraz kenyeret is alig. így keletkezik egyrészt a nagyvárosok képzőművészeti proletariátusa, másrészt a kétségbeesett iparművészeti existenciák tömege: a fényképnagyításból, a faégetésből, a monogrammok gravírozásából stb. élőködő »művészek« hada. E pályán is tehát a legfőbb feltétel: a tiszta céltudat, az alaposág, a kitartás és az a vágy, hogy megszerzett képességeinkkel az emberiség éledét szebbé tenni segítsük.